

Dirilik suwy -4: romanyň dowamy

Category: Kitapcy, Romanlar
написано kitapcy | 26 январа, 2025
Dirilik suwy -4: romanyň dowamy

4.
«Lukmana hormat goý, onuň käri Alla tarapyndandyr»
Musa pygamber. «Töwratdan»

«Andyzlynyň aty ölmez»
Halk nakyly.

«Çeşme suwyny köpräk içiň»
Halk tebigiliginden.

«Kyrk ýylda gyran geler, onda-da ajally öler»
Halk nakyly.

Dawudy awgust aýynyň ýigrimilerine Toýly öküz gelip, oba alyp gaýtdy. Dawuda galsa, edil okuwyna-da, her iş etjekdi welin, «Gargyly gysydan» gatnaberjekdi. Onuň öler jany atasy ahyryn. Aman aganyň taby aý aýdan, gün-günden pesleýärdi. Dilsiz,

agyzsyz bolsa-da oturyp, turanda, ýatanda, iýip-içende, ertir bilen mala gitjek bolanda onuň tabynyň peselýändigini oglanjyk görüp durdy. Garry adamyň dişi ýok, höwesi ýok, islegi ýok. Şonda-da, onuň dişine göräräk, tabyna göräräk, islegine laýygrak naharlar gerekdi. Ol epirigi halaýan bolsa, şu goşda epirik bolar ýaly etmelidi. Unaşy isleýändir öýtseň, unaş bişirmelidi. Aslynda-ha, degerlije hossary bolsa, Aman agany indi çarwa ýerinde malyň zyznda, idegsiz, yssywatsyz syňsyrap ýörmeden ýygnamalydy.

Emma kim ýygnasyn, ony ýygnajak, Toýly öküzmi?! Toýly öküzüň özüne gerek, hossar. Ol edara jaýy bilen maşyn-traktor garažynda garawullygyndan başga, näme oňarsyn. Şol işinem oňarsa, müňde, bir şükür etmeli. Oňa, şol bolup ýörşem, bir adamlyk iş-ä.

Toýly öküz öý näme, iç, daş, näme, gün-güzeran näme, biljegem bolanokdy. Ol zöw girip, zöw çykyp ýören, mal kybap adamdy. Onuň sag gözi däliräp açylan öküzüňki ýaly, gyp-gyzyl bolup mölerip durdy. Çep gözi bolsa, göni ýere bakýardy. Ýokaryk seretjek gümany ýokdy. Ol dogabitdi bolansoň, « Kelte çynar» obasynyň adamlary oňa çagalykdan öwrenişip, ol barada gep-gürrüň çykaýanda-da: «Aý, ol Toýly öküzmi?!» diýer goýardy. Edil şu gürrüňem, Toýlyly meseläniň ähli sowalynyň ýalňyz jogabydyr.

Ol ogluny alyp gitmäge çoşa gelende-de, tüýs Toýly öküzligini etdi.

– Sen, malyş, buýtar-suýtar etme-de, mün matasikle.

– Men gitjek däl. – diýip, Dawut azmly aýtdy. – Ýarawsyz, garry atamy goýup, men nirä gideýin? Ol agşam-ertir bir zatjagaz iýmel-ä. Halyny gör-ä, malyň zyzna zordan ýaraýar. Onsuz men ýekeje minidem ýaşap biljek däl...

Toýly öküz bitaý möle gözünü ogluna dikdi.

– Sen, malyş, akylly bol. Seni alyp barmasam, ol eçjeň meni öýde oturdanok.

Galmagyňa men garşy däl, ýöne gideli, eçjeňe gepiňi düşündir. Ol meni halys aldy. Ertirem: «Toýjän däde, Toýjän däde, balajygym...», agşamam: «Toýjän däde, Toýjän däde... , edip, müdi-müdi edip meni halys guratd-ow! meni halys etd-ow, şol

heleý. Dawaý, mün matasikle...

Dawut başyny ýaýkady.

– Ýok, men gidip biljek däl. Han-a, atamyň özem gelyär. Git diýmese, aýagymam ätmen...

Aman aga gara ýanyk bolan ýüzüni eňsedip geldi-de, agtygynyň jamda taýýarlap goýan suwuny başyna çekdi. Soň birsalym, demini dürsäp, oglunyň ýüzüne garady.

– Ba-ba b-b-bab. Hep, metdip...

Toýly öküž edil bir ýat, nätanyş adam bilen duşuşan ýaly, kakasy bilen görüşip:

– Mekdep, okuw. Derrew gel diýdiler. – diýip, ellerini Dawuda, soň aşak tarapa bulaýlap aýtdy. Iki aýasyny gözünüň alyna tutup:

– Okuw başlady – diýdi.

Geň ýeri, Aman aga sesini çykarman, razylaşýan görnüşde, başyny atdy. Soň gap-gara elini edil bir zady çapan ýaly edip, çep eline tarp-tarp urdy-da:

– Abab, b-aa! Bak-bak, pat! – diýdi.

Gep gutardy. Atasy agtygynyň okuwa hökman gitmelidigini tekrarlady.

Dawut ylalaşmady.

– Men seni goýup, gitjek däl, ata!

Aman aga agtygynyň bolşuny geň görüp, oglunyň ýüzüne seretdi.

Toýly: «Men gitsem atam hor bolar, ony goýup gitjek däl» diýip, öz eňegine tutup otyr» – diýen manyny kakasyna düşündirdi. Aman aga ýylgyrdy. Gelip Dawudy gujaklady.

– Ab-bab, bah, bah, makty, makty, bah-bah! – diýip onuň başyny sypalady.

Soň güpbüsiniň goltuk jübüsine ötürilen temençäni kynlyk bilen, iş edinip açyp, ondan gazet bölegini çykaryp, howlukman açdy. Soňam titreyän kirli, gap-gara barmaklary bilen ondaky puldan birki ýaprak sogrup aldy-da, agtygynyň eline tutdurdy.

– Bah, ba-ba, hap-hap!...

Ol soň gazetini ýene dolap, jübüsine saldy-da, temençe bilen jübüsini berklerdi.

Soň Dawudyň maňlaýyndan ogşady-da, asmana garap:

– Ba-ba-bbab – diýdi-de sürä bakan, yzyna-da, garaman büdrey-

büdreý gitdi.

Dawut Kelte çynara birhili üýtgän ýaly bolup geldi. Onuň göwününe bolmasa, ol bu oba barýan, iki gyrasy biri-biri biriniň içine girip giden belent baglary, biri-biriniň diwaryna egin berip, keserişip ýatan üsti şifersiz jaýly, durşuna baglyk bolup duran obany, özleriniň hol belentde egnini gysyp, gugaryp oturan öýüni ömründe ilkinji sapa görýän ýalydy. Ol çayjagazyň öňüne edilen bende çenli gara baglyk bolup ýatan geçelgä aňkarylyp-aňkarylyp garady.

Ejesi Annajemal işige motor gelenden gyňajyny galgadyp, elem-tas bolup, atylyp daş çykdy. Ol motoryň zyznda ýumruk ýaljak bolup oturanja ogluna tarap, edil peýkamdan çykan tir ýaly bolup bardy-da, özüni Dawudyň üstüne zyňdy.

– Didäm, balm, ditjanym, balajygym, boýuňa döneyin, janyňa döneyin, akja çagam, ditjanym – Ol samrap durşuna, oglunyň ýüzünden, gözünden ogşayardy, hem aglaýardy. – Ditjanym, balajygym, Ejeň ölsün, ejeň guraplar geçsin, seni çölmaganyň çölüne taşladan Annajemal ölsün, ditjanym, bala janym....

Toýly öküz gödeksi azgyryldy.

– Häýt, düşüň, matasiklden, men kantura gidip, bir baş çekip geýtma!-a! Aýryl-äýt, heleý!

Annajemal ogluny göterip diýen ýaly motoryň yzky oturgyjyndan düşürdi,

– Ýör, öýe, ditjanym, ýör, balajygym. Men saňa süýjüje nahar bişirip goýdum. Seniň şu gün geljegiňi bilip, niräk çapalaýanymy bilemak-da, ditjanym, balajygym.... Jigijikleriň, Çotuk jan bilen, Çaçy janam garaşyp otyla-ýa.

Oňa çenli Dawudyň gyz jigilerem, edil bir doganlary uzak illerden argyşdan gelen ýaly bolup, gelip-gelip gujaklaşyp görüşdiler.

Kakasy töweregi motorynyň tüssesine bogup gidenden soň, Dawut howla girdi. Ol töweregine göz aýlady. Garry atasyndan galan, indi elli-altmys ýyl bari ynsan eli degmedik, howly gaty lagşap, tukat, üstünden ili göçen gadym kerwensaraý ýaly bolup ýatyr.

Ol öýe girdi. Giren ýerindäki kiçijik koridorjagazda, suwdan doly iki bedre, gazan, onuň aňyrsynda, legen, birki halta un,

däne bardy. Diwara arkasyny diräp duran reňki, roýy bildirmeýän köne, gadym şkaf durdy. Ol içki jaýa girdi. Jaýyň töründe şol döwürlerde ýoň bolan ýüzi sarymytl reňk bilen keşdelenen şkaf, gapdalynda krowatyň üstüne tertiplenip basylan ýorgan-düşek bardy. Gapy bilen penjiräniň aralygyna diwara çüý kakylp, egin-eşikler çüýden asylygy durdy.

Ol bedreden bir saplaw suw alyp, daşary çykyp, ýuwunmaga durdy. Ejesiniň sesi ony saklady.

– Dur! – Ol gyzlaryna:

– Baryň gyz, suw akydyň dädeňize! – diýip heňkirdi.

Çotuk gelip, saplawy alyp agasynyň eline suw akydyp başlandan Annajemalam gelip ara goşulyp, saplawdan eline suw alyp Dawudyň ýüzüni ýuwup başlady.

– Ej-je! Boldy. Özüm ýuwunaryn! – diýip, Dawut her näçe zynharlasa-da, ejesi goýmady. Gaýta özi plotensa bilen oglunyň ýüzüni, ellerini süpürişdirip, oglunyň ýüzündäki ýanan derisini akja ýüpek mata ýaljak edäýjek bolýan ýaly, gaýta-gata süpürişdirdi.

– Balajygym, ditjanym, jan balam. Ejeň gurban bolsun, garaja gözüňe döneyin – diýip, ony tutaklap öýe saldy.

– Geç, şojagaz ýere geçegaý, wah, wah...

Dawut öýlerinde üýtgän zadyň ýokdygyny aňdy-da, kakasynyň, oturýan ýerine geçdi.

Gargyly gysy, baglaryň eşretli kölegesini bolup duran çopan goşy nähili gowy bolsa-da, öýüň eşreti başga eken. Ejesiniň mähribanlygy, ogluny ýañadandan içine-salaýjak bolýan ýaly bolup, çabalanyl ýörşi, gyz doganjyklarynyň mähremligi oglunyň ýürejigini, edil sülgüniň döş perlerin sypalaýan ýaly lezzet bilen serpaýlady.

Dawut indi, asyl, iýun aýynyň aýagyndan bäri beýle tagamly nahary iýip bilmändi. Ol näme bişirse, atasyna hödür edýärdi. Geçen iki aýda bişirse baş-alty sapa nahar bişirendir. Olaryňam bahasyny bermeli adam, atasy. Atasam, «nahara-beýlekä baha bermelidir, ýaş oglana daga «berekella» aýtmalydyr» diýen pikirinden telim ýyl öň doglan diýlenidi. Oňa, guzy etindenmi, käkiliklimi, kişmişli, kişdelimi palow bolsun, gowurdaklyja çorba bolsun, içi jigirdeklige gömme bolsun, ýa gaty-guty

çörek dograp, üstüne gaýnan suw guýlan bolsun, parhy ýokdy, iýer, turar gider.

Onda-da, Dawut ondan myzaýyk edip duranokdy. Ol şu geçen aýlarda atasyna şeýle bir göwün beripdi welin, hut häzirem, öýüň eşreti näçe şirin bolsa-da, kakasy gelip: «Hany, ýör, sen ataň ýanynda ýene birki aý bolmaly boljak» diýäýse, begene-begene gitjekdi.

Häzir biri oňa «Beýle göwün berer ýaly, ataň nämesi eziz saňa?» diýäýse-de, oňa jogap berip biljek däldi. Ýöne onuň atasyna bolan taýsyz mähribanlygy ganynyň, ýüreginiň düýbünden gaýdýardy. Heý, onam bir düşündirip biljek adam barmyka?!

– Diçjan, Aman jan däde gowjamy?

Ejesiniň bu sowalyna Dawut bir aňkarylady-da:

– Atam gowy. Ýöne, eje, meniň gaýdanyma menem gynandym welin, atamam gynanandyr. Men bolmasam, onuň çayyna-suwuna kim sereder, eje! Özüň bilýäň-ä, ol pahyr şeýle bir garrapdyr. Ony biz çölmaganyň çölünde ýeke goýmaly däl, indi. Ol gijelerine gaty erbet ýatýar. Gözleri görenok. Iýeýin diýse, dişleri ýok. Men gaty gynanýan eje şu süýjüje gutaplardan atamam iýäýsedi. Annajamal ýerinden turup, penjireden daşary seretdi.

– O nä, men Toýjan dädeden iberdim ahyryn, Aman jan dädä. O näme etdigikän, bermedimikän?...

Agalaryny diňläp oturan gyzjagazlar hem tebil tapan ýal boluşyp:

– Jan eje jan, atamyzy öýe alyp gelagaýaly! – diýişdiler.

Bu meseläni özüniň çözüp bilmejegine gözi ýetip duranam bolsa, Annajamal ynamly gepledi.

– Men Toýjan dädä aýdaryn. Aman jan dädäni derrew getir – diýip. – Ol gelende-de, etdül, Ditjanyma edişim ýaly, süýjüje gutap bişirip berjek – he-e.

Işikde motoryň sesi eşidildi. Annajamal uçup-gonup, gakynjyrap durşuna:

– Han-ha, Toýjan däde-de geldi, ana, şol Toýjan däde, hakkyt özjagazy –diýip, gobsunyp gitdi.

Ene ýüregi oglunyň ýüzüne garap, garap, onda nähilidir bir üýtgeşikligiň bolandygyny duýdy.

Dawut jigilerinden:

– Şu gün aýyň näçesi? – diýip sorady.

Annajemal:

– Men bilmeýen-ä, Çatjan bilmese – diýdi.

– Awgustyň ýigrimi biri! – diýip, Çotuk jogap berdi. Hepdäniň otduh günü.

– Jan Ditjanym, obanyň ähli çagasy, Ak gala gidip, kitapmy, depdermi, galam-ruçkamy, alyp gelip, ýöne bir zat-da. Sen geleňok welin, meniň balajygym okuwyndan galyp barýan ýaly bolup, ölewodym, gaty pis bol-dym-a. Herne, Toýjan dädeň seni aldy gelewoýdy. Bolmasa. Özüm zzyňdan gidewoýsammyka diýip dudum...

Içeri ähüm-ühümläp, tutuş koridory takyr-tukurdan dolduryp Toýly öküz girdi. Ol içeri girip-girmän:

– Çotu-uk! – diýip gygyrdy.

Çotuk bilen Çaty, edil aýaklarynyň astyna ýelek ganat gyssyrylan ýaly, ýelkildeşip, kakalarynyň alyndan ylgap çykdylar.

– Toýjan däde!....

Toýly öküz ýeňlerini çermedi:

– Hany, suw al!

Çotuk daş çykyp, legen bilen kündik getirdi.

Kakasy gelenden soň, Dawut öz ýerine, ýokarrak çekildi.

Çotuk çommalyp oturan kakasynyň eline suw akyzdy. Çaçy oňa el süpürgiç alyp berdi.

Toýly öküz boldum edip, öz ýerine geçdi. Soň aýalyna seredip:

– Hana, indi boldumy?! «Oglum-oglum» diýip, halys keseradyň.

Al indi bagryňa bas-da oturyber. Al, şundanam bir ogul boljakmy. Ýumruk ýalak bolup. Çöregini düzügli iýip bilenok, myžžarylyp...

Annajemal erbet titredi.

– Toýjan däde jan, sen beý diýme. Meniň ditjanyma ýaman söz diýme. Beý diýjek bolsaň, sekiz günläp, çaýyňam içmen, çöregiňem iýmen... Gep şu bolsun.

Toýly öküz mys-mys gülen boldy.

– Bolýy, bolýy. Kep şul bolubersin...

Dawut ara goşuldy.

– Eje, Toýjan däde oýun edýe.

Annajemal gaty görenini gizlejegem bolmady.

– Ýak-e-e, ditjanym, ol oýun dagy edenok. Onuň gara çyny. «Muturik ýaly, çommak ogluň bar welin..., çolpy ýaly ogluň...» diýip, meni ulduradyp oty-ýa. Näme, iliň «Aý ýaly, beg ýaly» oglundan maňa näme peýda, ditjan, balajygym, bu öküz-ä, bu öküz bol tapýa. Men nädipler ýetdim, şu çolpy ýaly balajygyma... Diýmese boljag-a, şol ýaman gepini.

– Eçjan, Toýjan dädem oýun edýe-ýä – diýip, Çotugam gapdaldan goşuldy. Oňa çay-nahar bir bereli. Onsoň, başga zat diýer oturar, görersiň – diýdi.

Orta saçak ýazylyp, iýer-içer ýaly zatlar getirildi.

Toýly öküz iýip-içip, keýpini kökländen soň, hil bir iş bitiren ýaly bolup, kellesini ýassyga goýup, jaýyň üstüne goýulan agaçlary sanaýan ýaly bolup ýatdy. Annajemal nebitli çyrasynyň yşygyna gyzlarynyň köýneginiň ýakasyny keşdelän bolup oturşyna, özüniň ogluny şunça gowy görýänini nädip düşündirsemkäm diýip oýlanýana meñzeýärdi. Çaçy ejesine gysmyljyrap, iki gözünü onuň edip oturan keşdesinden aýryp bilmän otyr.

Çotuk üçünji klasynyň «Ene dili» kitabynyň suratyny görýärdi.

– Toýjan däde! – diýip, Dawut ýumşajyk aýtdy.

Toýly öküz edil bir gölesi elinden alynyp barylýan sarç sygyr ýaly «Hy-y-ym!» edip jogap berdi.

– Bizde pul barm-aý?

Toýly öküz oglunyň bu geň sowalyna ýatan ýerinden zöwwe galdy-da, aýbogdaşyny gurup oturdy.

– Hä, puly näm etjek? – diýip, oglunuň ýüzüne howsalaly garady.

Dawut ejesiniň ýüzüne seretdi.

– Ilki sen aýt, biziň pulumyz barmy?

Toýly öküz bitaý gözlerini aýalynyň ýüzüne howsala bilen dikdi.

– Pul bardyr-la! Ony eçjeňden soramasaň, men bilmen. Puly nätjek?

Dawut ýumruk ýaljak bolup, çugdamlanyp oturdy-da:

– Pulumyz bar bolsa, gel, men jaý guraýyn.

Toýly haýranlar galyp, töwereginde oturanlaryň ýüzüne birlaý

garap çykdy.

– O nämäniň jaýy?!

Dawut hakykatdan hem özüne haýran, birýan bolup garap duran üç jübüt gözden synasyny gizleýän ýaly, has çugdamlandy-da:

– Jaý-da, illeňki ýaly, üç otagly, eýwanly. Içi gül ýaly, daşyndan görenleriň höwesi gider ýaly jaý-da...

Toýly öküz güldi.

– Kim gurjak ony?

Dawut pert-pertläp:

– Men gurjak!

Toýly öküz bitaý gözlerini gysyna pejiň durýan ýerine dikip, göwnüýetmezçilik bilen myssyldap güldi.

– Dawut, han ogul, sen jalbaryň uçguryňy daňmagy bir öwrendiňmi. Jaý gurar ýaly. Seniň syrtyň henizem özüňe oňartmaýan halyňa, göwnüň Kap dagynda-ýa...

Annajemal sesini çykarmasa-da, adamsynyň bu içi awuly gepine, içiniň ot alyp durandygyny ýüzünden bildirip otyrды.

– Toýjan дәde, sen maňa jaýyň üstüne goýar ýaly agaç almaga, dört-bäş gapy bilen, dört-bäş penjire alyp berseň boljak.

Toýly öküz has janykdy.

– Näme, jaýa ejeňi öräjekmi? – diýip güldi. – Oňa näçe kerpiç gerek, Ony örmeli, suwamaly. Azyndan iki-üç ýylda näçe-näçe men diýen adam bolup gurýallar, iller seniň aýdýan tamyňy. Seniň diýýen tamyňy. Onuň daşynda näçe adam aýlanmaly. Sen bolsam...

Dawut şol bir diýenine tutdy oturды.

– Sen maňa gowja pil bilen kerpiç guýulýan uly galyp tapyp ber. Galanyny özüm oňararyn.

Annajemal ahyry ýaryldy.

– Ýok, diçčan, saňa jaý gurduryp bolmaz. Sen entejik, çaga halyňa, özüňem, çölmaganyň çölünden gury sudur bolup, ýaňy geldiň. Birküç ýyllap perewiňi berende-de, essiňe geljek gümanyň yok. Ölmeseň bolany. Jaý gerek bolsa, han-a, özleri gurar. Pullaram bar, mallaram bar... Bir jaý gurar ýaly. Şu jaýam gep gezdirenok. Janyňyz sag bolup, ölüm-ýitim bolmasa, şol maňa jaýdanam müň esse hözirli!. Ýöne jaý, beýleki diýip, ili güldürme. Eziz balam...

Dawut kakasyny öz gününe goýmady. Ona garaždan uly kerpiç guýulýan galyp getirtedi. Ejesini iberip, goňşularyndan gowy kepje pil getirtedi. Olar ýatandan soňam mellegiň gapdalyndaky baýyrlak ýeri dyz boýy gazdy-da, howlularynyň gaýrasyndan akyp ýatan çaydan ýigrimi-ýigrimi baş bedre suw getirip, şol çukura guýdy. Çukuryň gyralaryndaky gumam onuň içine eňrerip, ýene bir baş-on bedre suw getirip hälki gumuň üstüne eňterdi.

Toýly öküz bitaý gözlerini açalak-ýumalak edip, barşyna, geçen gije howlynyň içinde bir üýtgeşikligiň bolandygyny görse-de, hiç zada düşünmedi. Howly birneme timarlanan ýaly bolupdyr. Onuň has geň gören zady, howlynyň çep böwrende indi atam döwründen bari depe bilup baslygyp ýatan gumuň böwrüniň kertilip, onuň eteginde ýigrimi-otuz sany ullakan kerpijiň hatarlanyp, serlip ýatmagydy.

Ol hasyr-husyr yzyna dolandy-da, içeri girip, ýük galdyrylýan krowadyň üstüne seretdi. Onuň üstünde ogly Dawut süýji ukuda, serlip, hezil edip ýatyrdy. Oglunyň bolşunda hiç hili şübheli, ýa-da gijäniň bir wagty beýle agyr işe ulaşmagyň dyrnak ýalagam alamaty duýulmaýardy.

Ol ýene daş çykyp, ýazylyp ýatan kerpiçleriň ýanyna bardy. Gum depesiniň böwrüniň ýagşy kertilip, çukur gazylanyny, ondan palçyk alynyp, soň ýene suw guýulyp goýulanyny gördi. Kerpiçleri sanady.

– Ýigrimi bir sanak! Bu Dawudyň işimikän?! – diýip, Toýly öküz agyr myşlady. Birdenem erbet gorkdy. – Ýa, çölmaganyň çölllerinde entäp ýörşüne arwaha-jyna, eýä sataşyp, şolaryň edip ýören işimikä? Bir özüniň-ä elinden geljek iş däl, bu, dynnym ýaljak bolup. Ol munça kerpij-ä diýmäýin, ýekkeje kerpijem yerinden göterip bilmiýe! Ýa, ejesi, dagy habarlymyka? Ol şol duran yerinden:

– Annajam-mal!, haý Annaja-mal-ha! – diýip, zowladyp başlady. Annajemal bihilije gorkup, daljygyp daş çykdy.

– Toýjan däde, näm bold-y? – diýip, töweregine aljyraňňy seretdi. – Hä, näme diýýen-ä?

Toýly öküz serlip ýatan kerpiçlere elini uzatdy.

– Bu näme?

Annajemal başyna daňnan, könolip galan ýelýyrtan ýaglygyny

aljyraňňy daňynan bolup durşuna, howlynyň tertiplenmegini, ep-esli kerpijiň guýlup, serlip goýulmagyny ilkinjin sapar görüp durany üçin, gözlerini petredip, çykarajak boldy.

– Alla jan bar, Toýjan däde jan-eý! Alla bar, men bilemak.

Toýly öküž töwereğine howsalaly seredip durşuna.

– Agşam hiç hili şakyrdy, tukurdy eşidilmedimi? – diýip sorady.

– Ýag-eý. Takyrdam bolmady, tukurdam, bu ýerde bir ýalňyşlyg-a bar, Toýjan däde jan!

Toýly öküž bitaý gözlerini gazap bilen aýalyna dikdi.

– Edil, uky diýip öläjek bolup dusuň. Seniň howlyňa gelip, gazyp, agdaryp, kerpiç guýup gitmelerem azaryňa däl. Porsap ýatsaň bolany. Howlyňy, öýüňi talap, otlap gitmelerem habaryň boljak gümany ýok, seniň.

Annajemal erbet gorkan ýaly, gözlerini elek-çelek edip, sag eliniň kiçijik garaja ýumrugyny agzyna çenedi-de, gorky bilen adamsyna seredip, samyrdap başlady.

– Jan, Toýjan däde, beý diýmesen-e. Men ýatma diýseň gije çirim etmän, howlyny saklap oturaýyn, ýöne beý diýme. Birden gaty görerinmi, nämemi, beý diýme– diýip, kesgitli aýtdy.

Ýöne ol özüni näçe aklajak bolsa-da, ahyr soňunda özüniň günäkär bolmaly bolýanyna düşünen ýaly bolup, ýöne başyny atdy durdy.

– Bar, seret, bedreleriňde suw bir barmy?!

Annajemal şol bada içeri urduryp girip, ýene işige dazylap geldi.

– Bedrelerem doluja du...

– Hany, pil, galyp nirede?

– Olaram öňküje duran ýerindejik du.

Toýly aýalynda ynam etmän, özi baryp, pili, galyby görüp gaýtdy.

– Ýok, olar-a palçyga degmändir. Ýa, meniň şol diýenimmikä? Eýemi, arwah-jynmy, bir zat ýolugyp ýörmükä? Oglanyň özüniň-ä güýji ýetmez. Ýa, goňsulardan sorap göräýsemmikä?!

Ol içini gepledip ýörşüne, çalak-çulak ýuwundy-da, öýe girip, ertirlik edindi. Oňa çenli Dawudam turdy. Toýly öküž ogluna hiç zat diýmedi. Emma Annajemal durup bilmedi.

– Ditjan, balajygym, bar daşary çyk-da gör any, howl-a bir-ä giripdir. Senem gör-äni.

Dawut daş çykdy.

– Agşam ýigrimi kerpiç urup ýatdym!

Toýly öküz haýbatly azgyryldy.

– Şol-a ýigrimi däl.

– Onda näçe?

– Ýigrimi bir şol-a!

Dawut sesini çykarmady. Ýuwunyp gelip, kakasynyň gapdalynda oturyp, ertirligini edinip oturşyna:

– Toýjan däde, men şu gün etrap merkezine baryp geleýin-le.

– Him?

– Indi okuw başlansa, men başinji klasyň kitaplaryny almaly, depder almaly, ruçka-galam almaly..... Maňa birazajyk pul gerek boljak.

Toýly öküz pul diýseň, edil jany çykaýjak bolýan ýaly bolup, närazylyk bilen myşlady-da iki aýasyny açyp, ellerini emelsiz towlaşdyrды.

– Ataň berd-ä saňa puly. Bar, şoňa alyber.

Dawut kakasynyň ýüzüne garady.

– Ol az bolaýmasa! Maňa jalbar, guşak, kastýumam, köwüşem gerek-ä, Toýjan dä...

Gapdalda ejesine gysmyljyrap oturan Çotuk ara goşuldy.

– Ditjana bolar ýaly gowy kassum şu oba dükanynda-da ba...

... Günortanyň öň ýanlary Toýly öküz ogluny matorynyň syrtyna mündirip, etrap merkeziniň «Kitaplar» dükanyna, uniwermagyna aýlap geldi. Dawut okuw döwründe özüne gerek bolaýjak zatlaryň baryny edinipdi... Romanlar